

El poder dels textos sagrats

Daniel Biltereyst i Veva Leye

Si es fes una enquesta on s'haguessin d'esmentar els textos més importants en el camp de la comunicació internacional i els estudis dels mitjans de comunicació en general, és molt possible que l'Informe MacBride fos dels més citats. El fet que *Moltes veus, un sol món* s'hagi convertit en un original tan escàs i que no s'hagi tornat a publicar íntegrament des del 1980 no ha fet sinó augmentar-ne el valor canònic. Des que la Comissió Internacional d'Estudi dels Problemes de la Comunicació o Comissió MacBride, que va començar a treballar el 1977, va presentar les seves conclusions tres anys més tard a la Conferència General de la Unesco, l'Informe MacBride ha generat debat, no tan sols dins de la mateixa comissió, l'escena política internacional o el camp dels mitjans i les comunicacions.

També l'ha generat dins del món acadèmic, en què els especialistes s'han barallat pels significats i les implicacions d'aquest text i han estimulat una recerca acadèmica crítica sobre quin era el llegat de l'Informe. Tot i que l'Informe MacBride era un text molt discutible i de múltiples facetes amb un esperit llegendari de compromís, s'ha acabat mitificant perquè té uns principis pels quals es considera que val la pena lluitar (o continuar lluitant). Entre aquests principis hi ha idees com ara el dret a comunicar, un nou

ordre mundial en l'àmbit dels mitjans i la comunicació, la promoció de la cooperació internacional, el desenvolupament d'una autèntica independència i autonomia, millors fonts d'informació internacionals i millors condicions de treball per als i les periodistes, la democratització de la comunicació, etc. El llegat va posar de manifest la idea que la informació i la comunicació són un recurs vital i alliberador per a l'emancipació econòmica, social i cultural. L'Informe MacBride va comptar amb la participació d'experts i estudiosos externs i va tenir una gran influència sobre el coneixement en el camp de la comunicació internacional, on fins avui ha generat iniciatives per a la supervisió dels mitjans i la comunicació mundials.

L'Informe, però, no ha parat de rebre crítiques, per exemple, pel seu to de compromís, els seus principis buits i la seva naturalesa atèdrica i ahistòrica. Segons els economistes polítics, com ara Herbert Schiller, l'Informe no va investigar a fons els models de control. Altres crítiques se centren en les assumpcions dels efectes generals i positius de la comunicació¹, la manca d'una perspectiva de gènere², i el tractament insuficient de la relació entre la cultura i la política de comunicació³. Segons Hamelink, "l'estructura de les recomanacions presentava unes deficiències que comportaven gairebé inevitablement la seva ineficàcia"⁴. N'hi ha que el consideraven massa conservador; altres, massa crític. Aquests darrers li retreien, sobretot, que amenacés la doctrina de la lliure circulació de la informació amb l'intent d'imposar regles, codis, noves estructures i altres intervencions *centralitzades*. Des d'una perspectiva més recent, es podria considerar que l'Informe descuidava o fins i tot deixava de banda la dinàmica del que ara es coneix com a societat civil i la seva fe en el poder de les organitzacions, els moviments i els valors d'interès públic.

El que va passar després de la presentació de l'Informe MacBride és prou conegut. La seva acollida dins de la

Daniel Biltereyst

Professor d'estudis de mitjans de comunicació culturals i comunicació internacional de la Universitat de Gant, Bèlgica

Veva Leye

Investigadora doctoranda del Fons per a la Recerca Científica de Flandes, Bèlgica

Unesco, l'escena política internacional i dels mitjans de comunicació es podria dir que va ser, si més no, tumultuosa i que va obrir una bretxa més profunda entre les diferents parts del debat sobre el Nou Ordre Mundial de la Informació i de la Comunicació (NOMIC). No obstant això, l'Informe i la seva controvertida acollida històrica s'han d'analitzar com un signe dels temps, enmig dels canvis en les relacions de poder i l'emergència d'una (geo)política capitalista més ofensiva. En la dècada de 1980, la comercialització, la desregulació, la liberalització i les polítiques de lliure comerç van dominar el nou discurs polític i també el camp dels mitjans i la comunicació, on les noves TIC denotaven l'eufòria de la globalització.

És cert que la comissió no podia preveure els profunds canvis polítics, econòmics, socioculturals i tecnològics que es produirien en la dècada següent. Amb tot, per bé que als anys vuitanta i noranta el debat sobre l'Informe MacBride i el NOMIC va desaparèixer de l'agenda de la Unesco, sí que es va mantenir viu en l'agenda d'una incipient societat civil mundial⁵. Aquest debat va adoptar formes molt diverses, des de la Taula Rodona MacBride, un grup de defensa dels drets a la comunicació, que es va reunir amb caràcter anual del 1989 al 1999, fins a, més recentment, la Campanya pels Drets de la Comunicació en la Societat de la Informació⁶.

La supervivència del llegat de l'Informe MacBride es deu al fet que, tot i que el món ha canviat enormement, moltes qüestions relatives als desequilibris i les desigualtats dels mitjans i la comunicació continuen vigents. Les comparacions en termes de desigualtat de mitjans, informació i comunicació s'expressen en l'actualitat d'una manera més elegant en termes de divisió digital. Sens dubte, els fluxos mundials de mitjans i comunicació han canviat, però les tendències principals continuen posant de manifest un desequilibri, mentre que les grans multinacionals encara

exerceixen les seves activitats principalment des d'un dels tres centres politicoeconòmics. Encara fa falta un model de supervisió sistemàtica de la comunicació internacional, mentre que el dret a comunicar continua sent un principi que s'ha de reivindicar. L'alta comissionada dels Drets Humans de l'ONU, Mary Robinson, va dir fa un parell d'anys que "l'augment de la reacció violenta contra la globalització es deu al fet, en primer lloc, que els seus beneficis i les seves oportunitats s'han concentrat moltíssim en un grup relativament petit de països i s'han distribuït dins seu d'una manera irregular"⁷.

Mentrestant, l'Informe MacBride ha acabat sent una referència mítica en el camp de les comunicacions internacionals i ningú no sap ben bé qui s'ha llegit realment aquesta obra canònica. Si parem esment en els comentaris de Cees Hamelink sobre l'*ad-hocràcia* de la comissió¹, se'ns planteja una qüestió sobre la naturalesa d'aquestes comissions. Moltes vegades les seves recomanacions no són jurídicament vinculants, la qual cosa s'ha tornat a posar de manifest amb la Comissió Mundial sobre Cultura i Desenvolupament de l'ONU-Unesco (1995), l'informe de la qual, *La nostra diversitat creativa*, va suggerir propostes força radicals en relació amb els mitjans de comunicació. Tanmateix, com van indicar O'Siochru, Girard i Mahan, aquestes propostes "no van arribar mai a la següent conferència de la Unesco el 1998 i s'han enfonsat sense deixar rastre"⁹. Així, doncs, des d'una perspectiva postmoderna, les asseveracions sobre la veritat que fan aquestes comissions s'haurien de posar molt en dubte. Això ens recorda la confiança en "la possibilitat d'investigar lliurement la veritat objectiva", avalada en el preàmbul de la Constitució de la Unesco per part dels estats membres de l'organització. La història ens ha demostrat, però, que també hi ha "moltes veritats, però només un món".

Notes

- 1 BASIL, M. "Unresearched Assumptions in the MacBride Report". A: VINCENT, R. C.; NORDENSTRENG, K. ; TRABER, M. (ed.), *Towards Equity in Global Communication. MacBride Update*. Cresskill (N. J.): Hampton Press, 1999, p. 223-232.
- 2 O'SIOCHRU, S. "Will the Real WSIS Please Stand-Up? The Historic Encounter of the 'Information Society' and the 'Communication Society'". A: *Gazette: The International Journal of Communication*, 66 (3-4), 2004, p. 203-224.
- 3 ADY, J. C. "Transcending the Dialectic of Culture". A: VINCENT, R. C.; NORDENSTRENG, K. ; TRABER, M. (ed.). *Towards Equity in Global Communication. MacBride Update*. Cresskill (N. J.): Hampton Press, 199, p.213.
- 4 HAMELINK, C. J. "MacBride with Hindsight". A: GOLDING, P.; HARRIS, P. (ed.). *Beyond cultural Imperialism. Globalization, Communication and the New International Order*. Londres: Sage, 1997, p. 6.
- 5 CALABRESE, A. "The Promise of Civil Society: a Global Movement for Communication Rights". A: *Continuum: Journal of Media & Cultural Studies*, 18 (3), 2004, p. 324-325.
- 6 PADOVANI, C. *Debating Communication Imbalances: From the MacBride Report to the World Summit on the Information Society. An Application of Lexical-Content Analysis for a Critical Investigation of Historical Legacies*. Setembre de 2004.
www.ssrc.org/programs/itic/publications/knowledge_report/memos/Padovanimemo4.pdf.
- 7 NORDENSTRENG, K. "The Context: The Great Media Debate". A: VINCENT, R. C.; NORDENSTRENG, K. ; TRABER, M. (ed.), *Towards Equity in Global Communication. MacBride Update*. Cresskill (N. J.): Hampton Press, 1999, p. 262
- 8 Vegeu PADOVANI (2004) i O'SIOCHRU (2004).
- 9 Ponència per a la Fundació Ètica Mundial, 21 de gener de 2002:
www.weltethos.org/dat_eng/st_9e_xx/9e_144.htm.
- 10 "La creació d'aquestes comissions podria semblar que reflecteix una nostàlgia per la vella confiança en els bruixots que posseeixen el poder misteriós d'agitar la seva vareta màgica per resoldre problemes desconcertants" (HAMELINK 1997, 89-90).
- 11 O'SIOCHRU, S.; GIRARD, B. ; MAHAN, A. *Global Media Governance. A Beginner's Guide*. Lanham (Md.): Rowman and Littlefield, 2002,p.124.